

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 6 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Науризбаева Нуржамал Қудайбергенова

TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR 14-22

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich

DUNGANSHUNOSLIK TADQIQOTLARI TARIXSHUNOSLIGI (1990-2023) 23-34

Бобожонова Феруза Хаятовна

СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ДАВРИДА ҚҲЙИ ВА ЎРТА ЗАРАФШОН ВОҲАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ 35-40

Halimov Tal'at

XX ASRNING 20-30 YILLARIDAGI QULOQLASHTIRISH SIYOSATI VA UNING SALBIY OQIBATLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 41-45

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich, Shukurov Rustam Jo'raqulovich

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI: EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI 46-54

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937) HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR 55-59

Жайнаров Обиджон Ҳамид ўғли

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР (ФАРҲОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА)..... 60-64

Toshpo'latov Mamadali Zaynidin o'g'li

NUROTA TUMANI YOSHLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH YUZASIDAN AMALGA OSHIRILGAN CHORA-TADBIRLARNING TARIXIY TAHLILI (2017-2024) 65-73

Umarov Baxtishod

SOMONIYLAR DAVRIDA BUXORODA ILM-FAN RIVOJI (TARIX VA TIBBIYOT MISOLIDA).. 74-79

Ўўлдошев Салимжон Валиевич

ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ХАЛҚ ЎЙИНЛАРИ 80-85

Askarov Azimjon Odiljon o'g'li

O'RTA OSIYODAGI ANGLIYA-ROSSIYA RAQOBATINING TARIXIY KONTEKSTI VA KATTA O'YIN SIYOSATINING VUJUDGA KELISHI 86-91

Eshchanov Hurmat Matnazarovich

O'ZBEKISTON HUDUDI BRONZA DAVRIDA TOPOGRAFIK XUSUSIYATLARNI ETNIK JARAYONLARI KARTOGRAFIYASI..... 92-95

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

O'ZBEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOYIYQIQTISODIY

OMILLAR	96-100
<i>Raimov Mamasoat Safar o'g'li</i> ESKI TERMIZ HAQIDA TARIXIY MA'LUMOTLAR	101-105
<i>Usmanov Jahongir Xo'jaqulovich</i> MARKAZIY OSIYO TARIXSHUNOSLIGIDA ILK ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI	106-109
<i>Usmanova Inobat Ibragimovna</i> PROCESSES OF GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE IRON AGE POPULATION OF UZBEKISTAN	110-115
<i>Bekmirzayev Islomjon Ibrohim o'g'li</i> O'RTA G'OVASOY HUDUDI QADIMGI DAVR AHOLI TURAR-JOYLARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	116-120
<i>Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich</i> BUXORDAGI "MASJIDI BALAND" MASJIDI QURILISHI VA TARIXI	121-125
<i>Rajabova Sabohat Bobirovna</i> IQTISODIY HAYOTDA TADBIRKOR AYOLLARNING TUTGAN O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	126-132
<i>Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> ARXELOGIYADA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY IMKONIYATLARI XUSUSIDA	133-138
<i>Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich</i> XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBISHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI	139-144
<i>Axmedova Gulchehra O'skinovna</i> SHEROBOD VOHASI NOMODDIY MADANIYATI DURDONALARI	145-149
<i>Abduraximov Husniddin</i> O'ZBEKISTON VA AVSTRIYA RESPUBLIKASI O'RTASIDA INVESTITSIYAVIY, HUQUQIY HAMDA ILM-FAN SOHASIDA HAMKORLIKNING MUSTAHKAMLANISHI	150-158
<i>Turopova Mohidil Turdiyevna</i> O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	159-163
<i>Annayeva Zarifa Musurmonqulovna</i> EKOLOGIK HOLATNI BARQARORLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	164-168
<i>Ahmadov Xurshid San'atovich</i> "CHIG'ATOY IMLOSI" VA MILLIY ZIYOLILAR	169-175
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	176-179

<i>Жумаева Шоҳида Чориевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	180-186
<i>Elmuratova Umida Farxadovna</i> TA'LIM IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHNING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	187-191
<i>Nazarov Otabek Muzrobovich</i> XX ASRNING 80-YILLARI QATAG'ONLIK SIYOSATINING SURXONDARYODAGI IJTIMOYIY- IQTISODIY JARAYONLARGA TA'SIRI	192-197
<i>Kupaysinov Ismoyiljon Ahmadjanovich</i> 1950-1990 YILLARDA ANDIJON OBLASTI JAMOAT TRANSPORTI FAOLIYATI VA UNDAGI AYRIM MUAOMMOLARNI MATBUOTDA YORITISHI ("KOMMUNIST" GAZETASI MATERIALLARI MISOLIDA)	198-202
<i>Oripova Laylo Zafarovna</i> O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI FAOLIYATI TARIXIGA NAZAR	203-207
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Magsud Azad Guliyev</i> OZARBAYJONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISH: SO'ROQ NATIJALARINI TAHLIL QILISH	208-214
<i>Глазова Марина Викторовна</i> ВКЛАД «ЗЕЛЕНОВОГО» УЧЁТА В ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ В УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ КОМПАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	215-231
<i>Oratov Jaxongir Jurayevich</i> RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI VAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR	232-238
<i>Шадиева Дилдора Хамидовна</i> БАНК СОҶАСИГА РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ТАЪСИР	239-243
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> TURISTIK KORXONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RAQOBATBARDOSHLIGINI VAHOLASH	244-255
<i>Sattarov Umirzoq Normengovich</i> MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSFORMATSIYALASH JARAYONI... ..	256-262
<i>Хамдамов Шавкат Комилович</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА И БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ: СТРАТЕГИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	263-267
<i>Хайитов Жамшид Холвоевич</i> ИҚТИСОДИЁТДА ОБОДОНЛАШТИРИШ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ	268-272
<i>Xurramov Azamat Fayzullayevich</i> BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA AHAMIYATI	273-278

Алимханова Нигора Алимхановна
 ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛАШ 279-287

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Жумаев Ойбек Маратович
 О‘ЗБЕКИСТОНДА КАМБАГ‘АЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ДИНАМИКАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЙОСИЙ
 ИНАТЛАРИ 288-296

Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна
 ХОЖА АҲРОР ТАЪЛИМОТИДА ИНСОНИЙ ҲАҚИҚАТ МАСАЛАСИ 297-302

Хайридинов Аббосхон Анварович
 ҒАРБ МАДАНИЯТИНИ ОММАЛАШИШИГА ИЧКИ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ 303-311

Мухамеджанова Лалихон
 АХЛОҚНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ВА БАРҚАРОРЛАШТИРУВЧИ
 ФУНКЦИЯЛАРИ 312-317

То‘ева Муҳайро Шuhrat qizi
 О‘ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING YANGILANISH JARAYONIDA XOTINQIZLAR INNOVATSION
 ТАФАККУРИНИ ОШИРИШ ВА FAOLLASHUVI BORASIDAGI SIYOSATI:UMUMNAZARIY
 ТАHLILLAR..... 318-322

Ro‘zimurodov Siroj Madatovich
 OILANING IJTIMOIIY-IQTISODIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MA’NAVIY-
 AXLOQIY TARBIYANING TA’SIRI 323-326

Ravshanov Ulug'bek Rahbarovich
 AXBOROT GLOBALLASHUVI SHAROITIDA YOSHLARDA MILLIY O‘ZLIKNI TARBIYALASH
 MASALALARI 327-332

Allayarova Marxabo Mavlanovna
 SHAXS BADIY IJODINI SHAKLLANTIRISHNING ESTETIK MUAMMOLARI VA
 MA’NAVIYAT 333-337

Хашимов Шерахон Жўрахонович
 ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ИМИДЖИНИНГ ЮКСАЛИШИДА ТИББИЁТ ТУРИЗМИНИНГ
 ТУТГАН ЎРНИ..... 338-342

Soatov Rasul Muxitdinovich
 BOBORANIM MASHRAV HAYOTI VA IJODIDA TASAVVUFGA DOIR QARASHLAR
 TAHLILI 343-348

Ashurov Navfal Burxonjon o‘g‘li
 MOVAROUNNAHR MIQYOSIDA NASAF SHAHRINING ILMIIY-MADANIY ASOSLARI 349-352

Ўразалиева Гулшада Бекнўлатовна
 ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ - ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИНИНГ УСТУВОР
 ЙЎНАЛИШИ 353-358

Xudaynazarov Samad Xudayberdiyevich, Turgunov Azim Turgunovich
 JAMIYATNING MA’NAVIY - IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA O‘ZBEK XALQI MILLIY
 QADRIYATLARINING O‘RNI 359-364

<i>Suvanov Ilhom Abdixalilovich</i> AXBOROT-MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHNING AHAMIYATI	365-371
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> SHARQ ALLOMALARI ASARLARIDA OILA VA TARBIYA MASALALARI	372-376
<i>Kayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING JAMIYAT VA IJTIMOYIY TARAQQIYOT TO'G'RISIDAGI QARASHLARI	377-381
<i>G'ulomov Obid G'ayratovich</i> YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY-MADANIY OMILLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	382-385
<i>Панжиев Сухроб</i> ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ДАВРИДА ҲАҚИҚАТ ТУШУНЧАСИНИНГ АҲАМИЯТИ	386-391
<i>Matnazarova Muhayyo Axmetjanovna, Azimova Charos Azamatovna</i> "ETNOS", "MILLAT" TUSHUNCHALARINING MAZMUN-MOHİYATI VA ULARNING ILMİY- NAZARIY TAHLILI	392-398
<i>Amanov Alisher Kaxramonovich</i> VAQTNILMIY JIHATDAN TAHLIL QILISH HAMDA UNIFALSAFIY VA MADANIY NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH	399-404
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Пайзибаева Мадинахон Собиржон қизи</i> БРИТАНИЯ ХАЛҚ ЭРТАКЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА КЕЛЬТ МИФОЛОГИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ ВА ЎРНИ	405-409
<i>Tevosyan Gayane Arturovna</i> O'ZBEK VA RUS TILI GRAMMATIKASINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI	410-417
<i>Boynazarov Islom Abduxalimovich</i> INGLIZ TILIDAGI FALSAFIY TERMINLARDASINONIMIYAHODISASI	418-421
<i>Bahriddinova Yulduzxon Bahriddin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI BOTANIK TERMINLARNING NOMINATIV TAHLILI VA BINAR NOMLANISHI	422-426
<i>Javliyev Mansurbek Odil o'g'li</i> KONSEPT TUSHUNCHASINING HOZIRGI ZAMON LINGVISTIKASIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	427-431
<i>Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich</i> PARALLEL KORPUSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	432-436
<i>Rahimova Shahnoza Palvannozirovna</i> INGLIZ TILIDAGI IBORALARNI O'RGANISHDATARJIMAMUAMMOLARI	437-442
<i>Muhamadiyev Timur Urazovich</i> INGLIZ TILIDAGI OAVDA OMMAVIYLASHMAGAN IBORALARDAN FOYDALANISH	443-446

<i>Панжиева Насиба Нармахматовна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ	447-451
<i>Умирова Дилфуза Суюновна, Асадов Шухрат</i> ОБРАЗОВАНИЕ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ И НЕПРЕРЫВНОЙ ЧАСТЬЮ ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ ЧЕЛОВЕКА	452-456
<i>Ибрагимова Мохира Муратовна</i> ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЗМ И ЕГО ФУНКЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ	457-464
<i>Тойчиева Насибахон Суранбаевна, Ткебучава Ирина Георгиевна, Темирова Шоира Гайбуллаевна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ЛИНГВИСТИКИ	465-477
<i>Nurimova Diyora</i> LIRIK DISKURS VA UNING MOHIYATI	478-482
<i>Axmadjonova Mohinur Iqboljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA NUTQ AKTLARINING SEMANTIK TUZILISH TAHLILI	483-491
<i>Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich</i> KORPUS TUZISH TEXNOLOGIYASI.....	492-495
<i>Samadova Oydin Ilxomjon qizi</i> FRAZEOLOGIK BIRLIK TUSHUNCHASI HAMDA UNING QO'LLANILISHI	496-500
<i>Xatrayeva Rano Rajabovna</i> XX ASR INGLIZ ILMIY FANTASTIKASINI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI	501-505
<i>Ermatov Ixtiyor, Mamatqulov Azizbek</i> A.HOJIYEVNING TERMINOLOGIK LUG'ATLARI XUSUSIDA	506-510
<i>Muxtorova Moxlaroyim</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TANBEH BERISHNI BILDIRUVCHI BIRLIKLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	511-517
<i>Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Aliqulova Rohila</i> O'SIMLIK NOMLARI BILAN BOG'LIQ TARBIYAGA OID MAQOL VA MATALLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	518-521
<i>Носирова Мубина Олимовна</i> СПЕЦИФИКА ОТРАЖЕНИЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ В СЛОВАРЯХ РАЗНОСИСТЕМНЫХ ЯЗЫКОВ	522-528
<i>Xasanov Zafar Baxtiyorovich</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA SPORT ATAMALARINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	529-534
<i>Рахматов Бекзод Уктам угли</i> СОЦИАЛЬНО-ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОНЯТИЯ «УЧИТЕЛЬ»	535-539

Yaxyoyev Fayzullo muhammadsoli o'g'li
XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA ALISHER NAVOIY LIRIKASIGA DOIR MATNSHUNOSLIK
BILAN BOG'LIQ TALQINLAR..... 540-546

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
KORPUS TURLARINING LINVISTIKA SOHASINI TARAQQIY ETTIRISHDAGI
AHAMIYATI 547-551

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович
МАЪНАВИЙ ЗИЁН КОМПЕНСАЦИЯСИ МИҚДОРНИ АНИҚЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ВА
АМАЛИЙ MASALALARI 552-559

Fayzullayev Aslbek Ulug'bek o'g'li
MULKNI QASDDAN NOBUD QILISH YOKI UNGA ZARAR YETKAZISH UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 560-564

Элмуродов Ҳусан Элмуродович
МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ЎҚУВДАН ҲАМДА БИЛИМ ВА
КЎНИКМАЛАРИ ТЕКШИРУВДАН ЎТМАГАНДА ИШДАН ЧЕТЛАШТИРИШ..... 565-572

Аслонова Лайло Олимовна
ИЛМИЙ ХОДИМЛАР ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИ БЕЛГИЛАШНИНГ АЙРИМ
MASALALARI 573-583

Файзиева Гулрух Мухаммади кизи
НЕКОТОРЫЕ ПОНЯТИЯ В СФЕРЕ ГАРАНТИИ ПРАВО НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ
ЖИЛИЩА 584-588

Ибрагимова Сабина Эркиновна
К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СФЕРЕ
ДОСУДЕБНОГО УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..... 589-593

Tosheva Maftuna Anvar qizi
AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI 594-600

Халилов Дониёр Нортажиевич
КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРАВ И
СВОБОД В СОЦИАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ 601-607

Файзуллаева Нигорахон Равшановна
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КУЛЬТУРНОГО ПРАВА 608-618

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi
OLIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM DASTURLARINI LOYIHALASHTIRISH ASOSIDA PEDAGOGIK
TA'LIM METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI 619-626

Ubaydullaeva Jamila Hurramovna
DARS TURLARI VA DARSNI REJALASHTIRISHGA NISBATAN YONDOSHUVLAR 627-631

<i>Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna, Panjjeva O'g'ilshod Baxodir qizi, Jo'raev Baxodir Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARGA TABIATNI ASRASH VA EZOZLASHNI "YASHIL MAKON" MILLIY TEKNOLOGIYA LOYIHASI ASOSIDA AMALIY ANJUMANLAR ORQALI OLIB BORISH	632-640
<i>Юлдошев Рустам Дилшод угли</i> РОЛЬ ПРАГМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКА И КОММУНИКАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ	641-645
<i>Razzakov Baxrom Abdug'afurovich</i> BO'LAJAK MUHANDISLAR UCHUN OG'ZAKI MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH: INGLIZ TILI DARSLARIDA TRANSPORT TERMINOLOGIYASINI O'RGANISHGA MISOLIDA.....	646-650
<i>Salimova Shahlo Sayfulloyevna</i> TA'LIM TIZIMIDA XAVFSIZ MUHITNI YARATISH MUAMMO VA ISTIQBOLLARI	651-656
<i>Kuchkarova Arofathon</i> MATEMATIKA DARSLARIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH (GEOGEBRA DASTURI MISOLIDA)	657-661
<i>Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna</i> YOZISH BO'YICHA KO'RSATMALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY AMERIKA INGLIZ TILI KORPUSINING (COCA) ROLI	662-669
<i>Sharifov Muxriddin Kamoladdin o'g'li</i> PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA MAXSUS FANLARNI O'QITISH ISTIQBOLLARI	670-675
<i>Saidova Surayyo Yarqulovna</i> NOFILOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI O'QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA SOHAVIY MATNLAR XUSUSIYATLARI VA MATN TANLASH TAMOYILLARI	676-686
<i>Djalolov Furqat Fattohovich</i> UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA SIFATINI YAXSHILASH YO'LLARI	687-691
<i>Niyazova Minara Baxramovna</i> TEKNIKA OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI FRANSUZ TILIGA QIZIQTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	692-697
<i>Amrillayev Husniddin Ashrab o'g'li</i> OLY TA'LIMDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN O'QUV JARAYONIDA FOYDALANISHNING PEDAGOGIK JIHATLARI	698-702
<i>Boboyeva Zarifa Jahonqulovna</i> SPORT TAYYORGARLIK JARAYONLARINING ADAPTIV MEXANIZMLARI.....	703-708
<i>O'rozov Shahobiddin Ziyadullayevich</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA DAVLATNI BOSHQARISH TAMOYILLARI.....	709-713
<i>Muxtshamova Parvina Zahitovna</i> ESL DARSLARIDA HAQIQIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH	714-716

Received: 20 May 2024
Accepted: 30 May 2024
Published: 19 June 2024

Article / Original Paper

CHANGES IN THE ADVOCACY SYSTEM IN UZBEKISTAN IN THE 20s OF THE XX CENTURY (BASED ON THE EXAMPLE OF THE FERGHANA REGION)

Jaynarov Obidjon Khamid o'g'li,

Associate Professor of the Department of History, Chirchik State Pedagogical University, Doctor of Philosophy in History (PhD)

Abstract. The article, based on a wide range of primary sources and historical literature, describes the changes that occurred in the activities of the legal profession in the Fergana region after the establishment of Soviet power. The legal services provided by lawyers, their results, the national composition and level of education of lawyers are analyzed.

Keywords: Turkestan ASSR, Fergana region, People's Commissariat of Justice, courts, public defenders, human rights defenders, bar associations, legal assistance.

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР (ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА)

Жайнаров Обиджон Ҳамид ўғли,

Чирчиқ давлат педагогика университети “Ўзбекистон тарихи” кафедраси доценти, тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

jaynarov.o@mail.ru

Аннотация. Мақолада кенг турдаги бирламчи манбалар ва тарихий адабиётладаги маълумотлар асосида Фарғона вилоятида XX аср 20-йилларида адвокатура органлари фаолиятида бўй берган ўзгаришлар ёритиб берилган. Бунда адвокатлар томонидан кўрсатилган юридик хизматлар, уларнинг натижалари, адвокатларнинг миллий таркиби ва маълумот даражаси ёритиб берилган.

Таянч сўзлар: Туркистон АССР, Фарғона вилояти, Адлия халқ комиссарлиги, судлар, жамоат оқловчилари, ҳимоячилар, Адвокатлар коллегияси, юридик ёрдам.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I6Y2024N07>

Кириш. Туркистон советларининг РСФСР ҳукумати томонидан ишлаб чиқилган “Суд тўғрисида” ги биринчи Декрет асосида қабул қилган 1917 йил 12 декабрдаги 17-сонли буйруғига кўра бутун ўлкада собиқ империя адвокатура органлари фаолияти тўхтатилиб, судларда фуқаролик ишлари бўйича ҳимоячи сифатида фақатгина номига доғ тушмаган шахслар иштирок этиши белгиланди[1]. Бунда уларнинг юридик маълумот даражаси ва оқловчи учун зарур бўлган бошқа омилларга умуман эътибор қаратилмади. Адвокатлик вазифасини бажарувчи совет адлия кадрларининг йўқлиги натижасида Туркистон ХКСнинг 1917 йил 31 декабрдаги қарори асосида собиқ империя

адвокатлари фаолиятига Адлия халқ комиссарлиги ва маҳаллий советларнинг назорати остида қонуна рухсат берилди[2].

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили. Ўзбекистонда адвокатура органларининг XX асрнинг 20-йилларидаги фаолияти бўйича дастлабки маълумотлар Х.С.Сулайманова ва А.И.Ишановлар муҳаррирлиги остида 1960 йилда чоп этилган “История советского государства и права Узбекистана” номли китобда келтириб ўтилади. Кейинчалик қатор тадқиқотчилар: И.Сухарев, М.Махбубов ҳамда Д.Комоловларнинг диссертацион тадқиқотларида ҳам мавзунинг бир қатор жиҳатлари очиқ берилган.

Тадқиқот методологияси. Ўзбекистонда адвокатура органларининг XX асрнинг 20-йилларидаги фаолиятини ёритишда замонавий тарих фанида тан олинган тарихийлик, объективлик тамойиллари ҳамда тизимли қиёсий таҳлил, муаммовий ва фанлараро ёндашув каби усуллардан фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар. 1919 йил 6 мартда бўлиб ўтган Туркистон Советларининг VII съездида вилоят ижроия қўмиталари ҳузуридаги ҳимоячилар коллегияси “ҳимоячилар, айбловчилар ва фуқаролик процессида тарафларнинг вакиллари коллегияси” сифатида қайта номланди ва бу коллегияда ҳимоячилар ҳайъатининг мустақил фаолият юритиши белгилаб қўйилди. Шунингдек, съезд қатнашчиларининг берган таклифи асосида Адлия комиссарининг 1919 йилдаги 60-сонли қарори билан Туркистон Республикасида хусусий адвокатуралар фаолияти тўхтатилди[3].

Янги иқтисодий сиёсатга ўтиш муносабати билан адлия комиссарлиги шу жумладан, мавжуд оқловчиларга совет ҳукумати томонидан маҳаллий аҳолига инқилобий қонунчиликнинг моҳиятини тушунтириш, уларга кенг миқёсда бепул юридик ёрдам кўрсатиш вазифаси юклатилди. Бироқ ҳимоячилар фаолиятининг етарлича ташкил қилинмаганлиги натижасида ушбу вазифалар ўз вақтида амалга оширилмади.

Юқорида айтиб ўтилган хато ва камчиликлар совет ҳукуматида ҳимоячилар фаолиятини кенгайтириб, уларни алоҳида давлат органига айлантириш зарурлигини кўрсатиб берди. Ушбу масала Бутунроссия адлия ходимларининг 1922 йил 26-30 январь кунлари бўлиб ўтган IX съездида муҳокама қилинди[4] ҳамда ушбу съездда қабул қилинган резолюция асосида 1922 йил 26 майда РСФСР МИҚ томонидан “Адвокатура тўғрисидаги Низом” тасдиқланди. Шунингдек, 1922 йил 5 июлда РСФСР Адлия халқ комиссарлиги томонидан “Адвокатлар коллегияси тўғрисидаги Низом” ишлаб чиқилди. ТАССР ҳудудида ушбу низомлар МИҚнинг 1922 йил 29 октябрдаги 131-сонли қарори билан қонуний кучга кирди[5].

Таъкидлаш керак, ушбу қонун ҳужжатларининг қабул қилиниши совет адвокатураси фаолиятида янги босқични бошлаб берди. Хусусан, Адвокатлар коллегияси эндиликда вилоят адлия бўлимлари (кейинчалик вилоят судлари) ҳузурида ўз-ўзини бошқарувчи жамоат ташкилоти сифатида фаолият юрита бошлади. Адвокатлар уюшмасининг умумий кенгаши коллегиянинг олий органи сифатида белгилаб берилди. Умумий кенгашда адвокатлар уюшмаси фаолияти билан боғлиқ барча масалалар (адвокатлар фондига бадаллар белгилаш, аҳолига ҳуқуқий ёрдам кўрсатишни ташкил қилиш ва бошқалар) муҳокама қилинган.

“Адвокатлар коллегияси тўғрисидаги Низом”га мувофиқ коллегия аъзолигига совет адлия тизимида судья, терговчи, адвокат, суд маслаҳатчиси лавозимларида камида икки йиллик тажрибага эга бўлган ёки махсус комиссия томонидан ташкил қилинадиган имтиҳондан ўтган шахслар қабул қилинган. Аммо ТАССРда совет адвокатларининг етишмаслиги натижасида бундай тартибга деярли амал қилинмади.

Коллегия аъзолари суд ишларида иштироки учун суд томонидан белгиланадиган муайян миқдорда ҳақ олган. У айбланувчи тарафидан ундирилиб, комиссарлик сметаси бўйича республика бюджетига ўтказилган. “Адвокатлар коллегияси тўғрисидаги Низом”га кўра фуқаролик ишларига оид суд жараёнларида иштироки учун адвокатларга 5 % миқдорда ҳақ берилган бўлса, жиноий ишлар бўйича бериладиган тўлов ишнинг даражасига қараб белгиланган. Адвокатлар ҳар бир суд жараёнидан кейин бериладиган ҳақнинг 3 % ини коллегия фондига топшириши лозим эди[6].

XX аср 20-йилларнинг бошида совет адвокатураси ўз фаолиятини асосан иккита йўналишда олиб бориб, улардан бири юридик маслаҳат бериш ишларини ташкил қилишдан иборат бўлган. Маслаҳат пунктлари асосан бозорлар, завод ва фабрикалар, деҳқон уйлари ҳамда бошқа аҳоли гавжум жойларда ташкил қилинган.

Совет давлати томонидан Туркистонда адвокатура фаолиятини йўлга қўйиш бўйича қатор табдирлар амалга оширилган бўлса-да, бу даврда ҳам уларнинг фаолияти қониқарсизлигича қолаверди. Бу ҳақда комиссарлик масъул ходими Рачинский ўзининг Фарғона вилояти адлия органлари фаолияти бўйича тафтиш ҳисоботида (1921 йил) куйидагича таъкидлаб ўтади: “...вилоятда ҳимоячилар сони фақат қоғозларда мавжуд, аслида эса уларнинг фаолияти умуман йўлга қўйилмаган”[7].

Умуман олганда, 1922 йилда Туркесубликада 5 та вилоят, 5 та уезд ҳимоячилар коллегияси бўлиб, уларда жами 113 нафар ҳимоячи фаолият олиб борган[8]. Шулардан Фарғона вилоятининг Андижон ва Қўқон уездида 3 тадан, Наманган, Марғилон, Фарғона ва Ўш уездларида 1 нафардан адвокат иш олиб борган[9]. Ўлкада мавжуд бўлган “Адвокатлар коллегия”си фаолиятини тартибга солиш мақсадида 1924 йил 17 мартда Адлия комиссари Газиёвнинг 22-сонли циркуляри қабул қилинди. Бу даврда Туркистон АССРда 106 нафар адвокат бўлиб, уларни вилоятлар бўйича тақсимлаганда Фарғона вилоятида 9 нафар адвокат фаолият юритган[10].

1924 йили ўтказилган миллий-худудий чегараланиш натижасида Ўрта Осиё минтақасида миллий социалистик республикалар жумладан, Ўзбекистон ССР ташкил қилинди. Ўзбекистон ССРнинг ташкил қилиниши мавжуд давлат тузилмалари ва соҳаларда ҳам ўзгаришларни тақозо қилди. Бундай ўзгаришлар адлия жумладан, аҳолига юридик хизмат кўрсатиш тизимида ҳам амалга оширилди.

Ўз ССР Ревкомнинг 1924 йил 31 декабрдаги 48-сонли қарори ижросини таъминлаш мақсадида Адлия халқ комиссарлигининг 1925 йил 15 февралда №9 сонли циркуляри қабул қилинади. Унга мувофиқ Фарғона вилоятидаги ҳимоячилар коллегиялари ўзбек ва рус тилларида олиб бориши белгилаб қўйилди[11]. Бироқ тизимдаги деярли барча ходимларнинг европалик аҳоли вакиллари ташкил қилганлиги сабабли бошқа вилоятлар қаторида Фарғонада ҳам қарор ижроси тўла таъминланмади.

Миллий-худудий чегараланишнинг ўтказилиши Ўзбекистон ССРда судлов органларининг янги тизимини ташкил қилинишини тақозо қилди. Хусусан, Ўзбекистон МИҚнинг 1926 йил июнда бўлиб ўтган IV сессиясидаги қарори билан ўтказилган

маъмурий районлаштириш натижасида 7 та область ўрнида 10 та округ (Андижон, Бухоро, Зарафшон (Ўрта Зарафшон), Кашқадарё, Сурхондарё, Самарқанд, Тошкент, Фарғона, Хўжанд ва Хоразм) ташкил этилиб, 23 та уезд ўрнида эса 87 та район (туман)лар ташкил этилди[12]. Шунга мос равишда фаолият юритиб келган вилоят ва уезд судлари тугатилиб, уларнинг ўрнига округ ва раёнлар сонига мос равишда округ ва раён халқ судлари ташкил этилди. Бу жараён адвокатлар коллегияси фаолиятида ҳам ўзгаришлар қилинишига сабаб бўлди. Вилоят судларининг тугатилиши муносабати билан адвокатлар коллегияси фаолиятини бошқариш округ судлари ваколатига киритилди. Эндиликда Адвокатлар коллегиясига аъзолар сони чекланмаган равишда қабул қилиниб, округ судлари назорати остида фаолият юрита бошлади.

Миллий-худудий чегараланиш натижасида Ҳимоячилар коллегияси бошқарувида ҳам ўзгаришлар рўй берди. Хусусан, Фарғона вилояти аҳолиси учун 58 нафар ҳимоячи тайинланиб, шундан 30 нафари Қўқон шаҳрига, уездларга эса 7 нафардан ҳимоячи тайинланиши кўрсатиб ўтилди. Бироқ коллегия барча вилоятлар қатори Фарғонада ҳам тўла шаклланмади.

Бу даврда бутун ЎзССРда адвокатларнинг сонига ҳам ўзгаришлар рўй берди. Хусусан, 1925 йил ноябрдаги маълумотлар бўйича адвокатлар вилоятлар бўйича қуйидагича тақсимланган: Тошкент вилояти Адвокатлар коллегиясида 56 нафар, Самарқанд вилояти коллегияси таркибида 21 нафар, Фарғона вилоятида 29 нафар, Зарафшон вилоятида 5 нафар, Қашқадарё вилояти Адвокатлар коллегияси таркибида эса 2 нафар ҳимоячи фаолият кўрсатган. Хоразм вилоятида эса ҳимоячилар коллегияси фаолияти 1926 йилнинг охиридан йўлга қўйила бошлаган[13].

Ушбу маълумотлардан кўринадик, XX аср 20-йиллари охирида адвокатлар коллегияси фаолияти бошқа худудларга нисбатдан Тошкент, Самарқанд ва Фарғона вилоятларида етарлича ташкил қилинган. Бу вилоятлардаги коллегияларда президиум фаолият юритиб, президиум томонидан нафақат вилоят марказларида балки уезд (Андижон, Наманган, Қўқон, Марғилон)ларда истиқомат қилаётган аҳолига ҳам юридик ёрдам хизматини кўрсатиш ишлари йўлга қўйилди. Хусусан, 1925 йилнинг 1 январидан 31 октябрга қадар Андижон уездидаги 7 нафар ҳимоячи томонидан қуйидаги юридик хизматлар кўрсатилган: 336 та бепул маслаҳат, 219 та ариза ёзиш, жиноий ишлар билан боғлиқ суд жараёнларида 19 маротаба, фуқаролик ишларида 29 маротаба бепул қатнашилган[14]. Қолган вилоятларда эса уездлар у ёқда турсин ҳаттоки вилоят марказларида ҳам адвокатлар фаолияти қониқарсиз ҳолатда бўлган. Бу жараённи Фарғонанинг айрим худудларида ҳам учратиш мумкин. Хусусан бир архив ҳужжатида “Фарғона водийсининг Қўқон, Фарғона ва Марғилон шаҳарларида ҳимоячилар фаолияти яхши ташкил қилинган. Қолган худудларда уларнинг фаолиятига жуда кам эътибор қаратилмоқда. Оқибатда адвокатлар жанжалкашлик, талончилик, ичкиликбозлик билан шуғулланишмоқда. Улар ишларни ижобий ҳал қилиш учун ҳатто пролетар аҳоли вакилларида ҳам гонорар талаб қилишмоқда”[15]. ЎзССР худудида суд аппаратини қайта ташкил қилиш ишлари олиб борилаётган бир даврда коллегия аъзолари орасида маҳаллий миллат вакиллари кўпайтиришга алоҳида эътибор қаратилди. Ўз ССР Адлия халқ комиссарлигининг 1925 йил февралдаги кўрсатмасига биноан жойлардаги Ҳимоячилар коллегияси таркибига маҳаллий миллат вакиллари чекланмаган миқдорда қабул қилиш кераклиги тўғрисида буйруқ берилди.

XX аср 20-йиллари охирида мавжуд Фарғона водийсидаги адвокатларнинг миллий таркиби ва маълумот даражасига тўхталадиган бўлсак, Фарғона вилояти коллегияси 29 нафардан иборат бўлиб, улардан 8 нафари маҳаллий миллат вакиллари эди. Умуман олганда 1925 йилда Фарғона вилоятининг Кўқон шаҳри ва уездида 10 нафар (4 нафар маҳаллий миллат, 6 нафар европалик), Андижон уездида 7 нафар (3 нафар маҳаллий миллат, 4 нафар европалик), Наманган шаҳрида 23 нафар (барчаси европалик аҳоли вакиллари), Фарғона шаҳри ва Марғилон уездларида 9 нафар (3 нафар маҳаллий миллат, 4 нафар европалик) ҳимоячилар фаолият кўрсатган[16]. 1928 йил апрелдаги маълумотларга кўра Фарғона округ суди ҳузуридаги Ҳимоячилар коллегиясида жами 30 нафар аъзо бўлиб, миллий таркибига кўра уларнинг 12 нафари маҳаллий миллат, 18 нафар европалик аҳоли вакилларидан иборат эди[17].

Фарғона вилоятидаги адвокатларнинг маълумот даражасига келсак 1925 йилда мавжуд 29 нафар адвокатлар орасида 16 нафар олий юридик маълумотга эга бўлган ҳимоячилар фаолият олиб борган. 1928 йилда эса вилоят коллегияси таркибида 30 нафар аъзодан 11 нафари олий маълумотга эга эди.

Хулоса ва таклифлар. Хуллас большевистик элитанинг “буржуазия адвокатураси”дан тамомила фарқ қиладиган адвокатлик институтини яратиш ҳаракати ўзининг кутилган самарасини бермади. Охир-оқибат XX аср 20-йилларнинг бошларига келиб капиталистик давлатлар адвокатурасига деярли ўхшаш бўлган тизим фаолияти йўлга қўйилди. Бу жараён Фарғона вилоятидаги адвокатлар фаолиятида ҳам ўз аксини топди.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ўзбекистон Миллий архиви (ЎзМА), Р-25-фонд, 1-руйхат, 19-иш, 33-варақ.
2. История советского государства и права Узбекистана. Т. I. – Ташкент: Изд-во АН УзССР, 1960. – С. 417.
3. Jaynarov, O. K. (2019). ORGANIZATION AND ACTIVITIES OF THE PEOPLE'S COMMISSARIAT OF JUSTICE OF THE TURKESTAN ASSR. Theoretical & Applied Science, (10), 744-747.
4. ЎзМА, Р-38-фонд, 2-руйхат, 144-иш, 55-варақ.
5. Шаламов М. История советской адвокатуры. – Москва: Юриздат, 1939. – С. 38.
6. Советское право. – 1922. – № 2. – С. 13.
7. ЎзМА Р-38-фонд, 2-руйхат, 144-иш, 55-варақ.
8. ЎзМА Р-25-фонд, 1-руйхат, 945-иш, 215-варақ ва унинг орқаси.
9. ЎзМА Р-38-фонд, 2-руйхат, 371-иш, 44-варақнинг орқаси.
10. Рустамбоев М., Тухташева У. Суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар. Олий ўқув юртлари учун дарслик. (Икки жилдли. 2-жилд). – Тошкент: ILM ZIYO, 2011. – Б. 170.
11. ЎзМА Р-904-фонд, 1-руйхат, 5-иш, 52-варақ.
12. Норматов О. Ўрта Осиёда ўтказилган раёнлаштириш сиёсатининг Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий ҳаётига таъсири. – Тошкент: Tamaddun, 2022. – Б. 63.
13. ЎзМА Р-904-фонд, 1-руйхат, 27-иш, 11-13-варақлар.
14. ЎзМА Р-904-фонд, 8-руйхат, 18-иш, 102-варақ.
15. ЎзМА Р-904-фонд, 1-руйхат, 221-иш, 169-варақ.
16. ЎзМА Р-904-фонд, 8-руйхат, 18-иш, 102-варақнинг орқаси.
17. ЎзМА Р-904-фонд, 1-руйхат, 209-иш, 73-варақ.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).